

LÄHI SUHDE- JA PERHEVÄKI VALTA VAUVAPERHEESSÄ

VAUVOJEN LASTENSUOJELU -koulutuspäivät
7.-8.5.2009

Otk, Lasten erityispalvelujen päällikkö
Marjatta Karhuvaara, Espoon kaupunki

Näkökulma

- Mitä tiedetään ?
- Miksi ei tiedetä ?
- Mitä pitäisi tietää ?
- Osataanko auttaa oikein ?

- → Kehittämisajatuksia

Taustafaktoja

Kuolemaan johtava väkivalta on Suomessa yleistä
verrattuna muihin Länsi-Euroopan maihin

- Vuonna 2007 Suomessa kuoli parisuhdeväkivallan seurauksena 26 naista. Vuosina 2002 -2007 surmattiin 37 alle 15-vuotiasta lasta

Parisuhdeväkivalta on yleistä

- Vuonna 2006 julkaistun naisuhritutkimuksen mukaan 43,5 prosenttia suomalaisista 18-74 vuotiaista naisista oli joutunut miehen tekemän jonkinlaisen fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai väkivallalla uhkailun kohteeksi ainakin kerran 15 vuotta täytettyään
- Tutkimuksen mukaan joskus nykyisessä parisuhteessaan väkivaltaa oli kokenut 20 prosenttia naisista. Heistä apua väkivaltaan oli hakenut 31 prosenttia eli vajaa kolmannes

Riskiryhmänä raskaana olevat ja pikkulasten äidit

- Eri tutkimuksissa on todettu, että raskaana olevat ja pienten lasten äidit muodostavat erityisen riskiryhmän. Esim. vuonna 2004 julkaistun tutkimuksen mukaan vuonna 2000 noin 18 prosenttia haastatelluista raskaana olevista tai pienten lasten äideistä oli joskus kokenut väkivaltaa tutkimuksen aikaisessa parisuhteessaan. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää naisiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan yleisyyttä ja piirteitä raskauden aikana sekä pienten lasten kehitysvaiheessa

Riskialttiit elämänvaiheet

- Jos perheväkivaltaa on, se kärjistyy **eron uhatessa ja eroprosessissa ja sen jälkeenkin** niin kauan kuin keskeneräisiä asioita on vireillä. Lasten käyttö väkivallan välineenä on yksi väkivallan muoto
- Riski perheväkivallasta on suurin **ensimmäisen lapsen syntyessä/synnyttyä** eikä mitenkään epätavallista
- Vauvaperheissä erotaan huolestuttavissa määrin. Riidat alkavat aikaisin ja voimakkaina

Lapset väkivallan kohteina

- YK:n vuonna 2006 julkaiseman tutkimuksen mukaan **61 000 lasta** kohtaa Suomessa väkivaltaa perheessään. Luvut ovat Euroopan korkeimpia. Tämä siitäkin huolimatta, että Suomi on yksi niistä 16 maasta, joissa lapsen ruumiillinen kuritus on kielletty lailla
- Hallituksen hyvinvointiselonteossa vuonna 2002 arvioitiin jopa **200 000 lapsen** kohtaavan väkivaltaa
- Vuonna 2008 julkaistun lapsiuhritutkimuksen mukaan lapsiin kohdistuva väkivalta on varsin **yleinen ilmiö** Suomessa

Fyysisen väkivallan kohteena pikkulapset

- Tilastojen mukaan fyysinen pahoinpitely kohdistuu enimmäkseen alle 2-vuotiaisiin lapsiin ja on arvioitu, että 25 % alle 3-vuotiaiden lasten murtumista olisi tahallisesti aiheutettuja
- Suomessa ei ole tutkimustietoa vauvan ravistelusta (*Shaken baby-oireyhtymä*). Maailmanlaajuisesti sitä ilmenee alle 1-vuotiailla 25 tapaista 100 000 lasta kohden. Tapauksista neljäsosa johtaa lapsen kuolemaan

Seksuaalinen hyväksikäyttö kohdistuu kaikenikäisiin lapsiin

- Seksuaalinen hyväksikäyttö on yksi lapsiin kohdistuvan väkivallan muoto. Useimmissa tapauksissa hyväksikäyttäjä on lapselle tuttu tai kuuluu perheeseen. Hyväksikäytön kohteena voi olla myös aivan pieni vauva

Väkivalta perheessä vahingoittaa aina myös lasta

- Väkivalta vahingoittaa aina myös lasta, vaikka väkivalta ei suoranaisesti lapseen kohdistuisikaan. Toiseen vanhempaan kohdistuva väkivalta voi olla lapselle yhtä traumatisoivaa kuin väkivallan kohteeksi joutuminen
- Lapsi kärsii perheessä tapahtuneesta väkivallasta myös sitä kautta, että väkivallan aiheuttama stressi ja trauma uuvuttaa ja vie voimia vanhemmuudelta

- Kodeissa, joissa perheenjäsen käyttäytyy väkivaltaisesti, jopa pienet vauvat kokevat niin voimakasta tunne-elämän ahdinkoa, että se esiintyy somaattisina oireina ja saattaa häiritä aivojen kehitystä

Sukupolvien jatkumo

- Väkivaltaa perheessään kokeva ja näkevä lapsi siirtää usein väkivaltaisen käyttäytymisen eteenpäin omassa elämässään; lähisuhde- ja perheväkivallasta voi tulla käyttäytymismalli, joka siirtyy sukupolvelta toiselle. Lapsi ei voi koskaan valita

Mitä tiedetään lähisuhde- ja
perheväkivallasta espoolaisissa
vauvaperheissä ?

Espoon neuvolapalvelut ja neuvolan perhetyö

- Neuvolapalveluissa ja neuvolan perhetyössä ei ole tulosityluokitusta perheväkivaltatapauksille
- Espoossa ei ole myöskään käytössä parisuhdeväkivallan seula raskaana olevien ja vasta synnyttäneiden naisten parisuhdeväkivallan seulontaan
- Perheväkivaltaa ei myöskään erikseen tilastoida

Espoon neuvolapalvelut ja neuvolan perhetyö

- Manuaalisesti asiakasmateriaalista kerättyjen tietojen mukaan perheväkivaltaa tuli ilmi neuvoloissa varsin vähän; eri alueilla oli tullut esiin vuoden 2007 aikana noin 1-2 tapausta/alue eli koko Espoon neuvolaterveydenhoidossa noin 5-10 tapausta vuodessa
- Neuvolan perhetyössä perheväkivalta tuli ilmi noin 30-40 perheessä vuoden aikana. Tietoja voidaan pitää suuntaa antavina

Espoon neuvolapalvelut ja neuvolan perhetyö

- Neuvolan perhetyössä ilmi tulleiden väkivaltatapauksen tulosyynä on saattanut olla muu syy kuin väkivalta: kriisissä oleva perhe, avuttomuus arjessa, monisyntyttäjä, vauvaperhe kriisissä, päihdeongelma perheessä, perheohjaaja kävi kartoittamassa palvelusetelin tarvetta ja väkivalta tuli käynnillä esille jne.

Espoon Turvakoti

- Espoon Turvakodissa oli aikuisasiakkaiden mukana tulleita lapsia vuonna 2007 yhteensä 211
- Turvakodin tilastotiedot osoittavat, että suurella osalla perheistä väkivalta on alkanut ensimmäisen lapsen odotuksen tai syntymän aikaan
- Vuonna 2008 turvakodissa oli
 - ⌘ alle 1 vuotiaita lapsia 27
 - ⌘ 2-3vuotiaita lapsia 46

Ei näy poliisin tilastoissa

- Rikosilmoituksen tekeminen ei ole ollut vakiintunut käytäntö (2007):
Rikosilmoituksen omasta aloitteesta teki 9 % asiakkaista, rikosilmoitus poliisin aloitteesta tehtiin kotikäynnin yhteydessä 3 %, noin 150 turvakodin asiakasta jätti rikosilmoituksen tekemättä

Väkivalta tulee esille huoltoriitojen olosuhdeselvityksissä

- Olosuhdeselvitystyössä väkivaltakysymyksiä käsitellään säännönmukaisesti kaikkien asiakasperheiden kanssa
- Alkukartoituslomakkeen lähisuhdeväkivaltaa koskevat kysymykset, joihin rastivaihtoehdot ovat kyllä tai ei:
→

- Liittyikö avioliiton/avoliiton aikaiseen suhteeseen väkivaltaa yhteiselämän aikana ?
 - ✕ eroprosessin aikana
 - ✕ erilleen muuton jälkeen
- Liittyikö suhteeseen fyysistä väkivaltaa ?
- Liittyikö suhteeseen fyysisellä väkivallalla uhkailua ?
- Suurimmassa osassa asiakasperheitä ainakin joihinkin kysymyksiin vastataan myöntävästi

Lastensuojeluilmoitukset alle 1,5 vuotiaista lapsista Espoossa

- Erillisselvityksessä tammi-heinäkuulta 2008 kerättiin tiedot alle 1,5 -vuotiaista lapsista tehdyistä ilmoituksista
- Ilmoitusten yhteismäärä oli 202 ja ne koskivat 130 eri lasta. Noin 50 %:ssa lapsista oli tehty useampi kuin yksi ilmoitus, 64 lapsesta 2-7 ilmoitusta

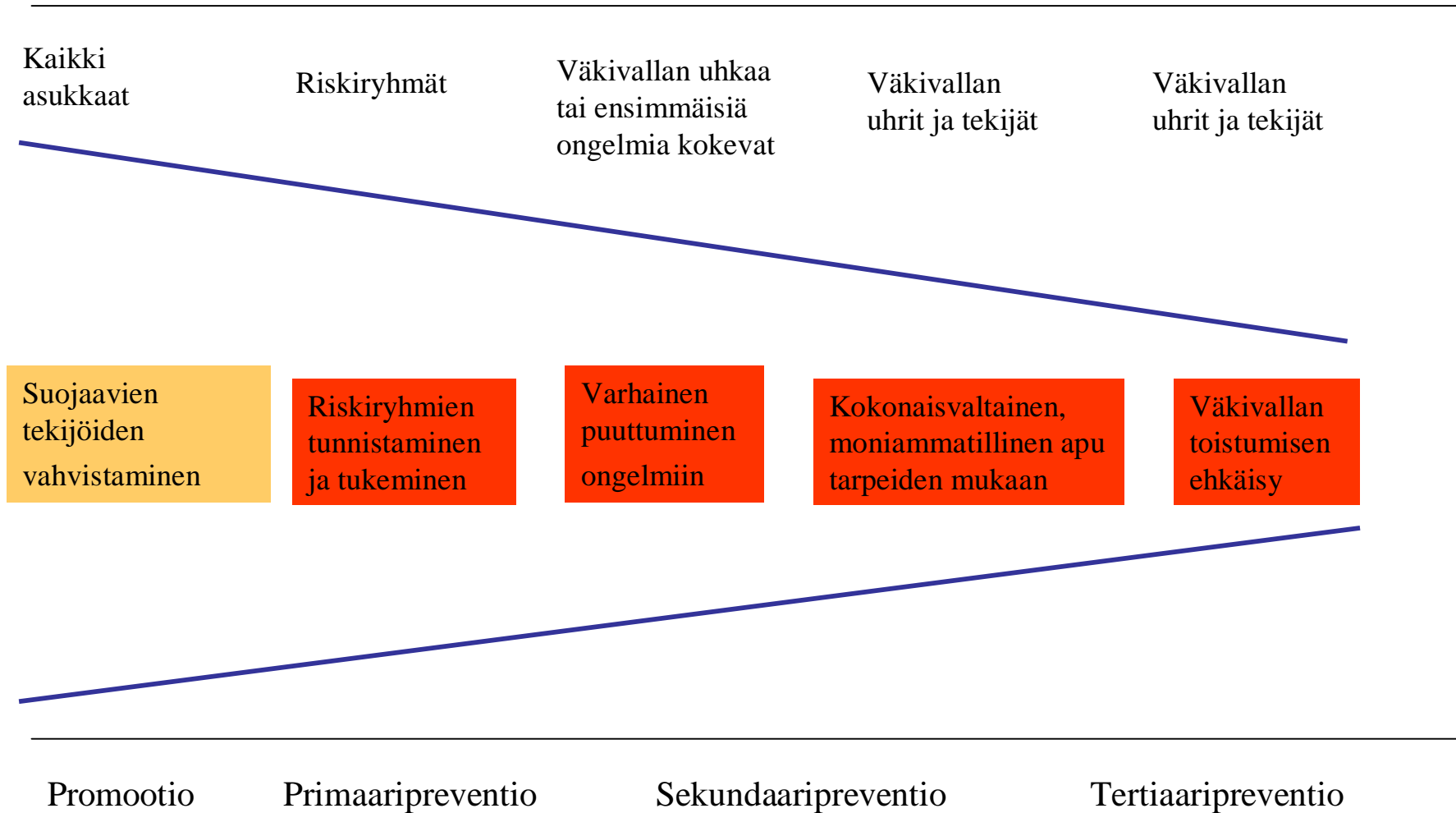
Lastensuojeluilmoitukset alle 1,5 vuotiaista lapsista Espoossa

- Lastensuojeluilmoitusten ensisijaisista syistä 67 koski aikuisten päihde- ja mielenterveysongelmia, 41 perheväkivaltaa, 8 lapsen hoidon ja huolenpidon puutteita, 5 lapsen hoidon laiminlyöntiä, 3 lapseen kohdistunutta väkivaltaa, 1 heitteillejättöä ja 1 lapsen tarpeiden laiminlyöntiä. Lisäksi väkivalta tulosyynä voi sisältyä myös "muihin syihin"

Lastensuojeluilmoitukset alle 1,5 vuotiaista lapsista Espoossa

- Johtivatko Is-ilmoitukset toimenpiteisiin ? Minkälaisiin ? Olisiko voitu tehdä enemmän ? Olisiko voitu puuttua aikaisemmin ?

Kohderyhmät

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn ja korjaavan työn jatkumo

LSL 10 § LAPSEN HUOMI OON OTTAMI NEN AI KUI SILLE SUUNNATUI SSA PALVELUI SSA

- Kun aikuiselle annetaan sosiaali- ja terveyshuollon palveluita (+ kyky huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta on heikentynyt) tai kun aikuinen on suorittamassa vapausrangaistustaan
 - Selvitettävä ja turvattava myös häne hoidossaan ja kasvatuksessaan olevan lapsen hoidon ja tuen tarve
- Välttämättömät palvelut raskaana olevien naisten ja syntyvien lasten erityiseksi suojelemiseksi

LSL 25 § LASTENSUOJELUILMOITUS

- Velvollisuus viipymättä ilmoittaa salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos tehtävässään saanut tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä

0-toleranssi !

- Lapseen kohdistuneesta perustellusta pahoinpitelyn tai seksuaalisen hyväksikäytön epäilystä tehdään lastensuojeluilmoitus **AI NA**
- Lastensuojelussa rikosilmoitus lapseen kohdistuneesta perustellusta pahoinpitelyn tai seksuaalisen hyväksikäytön epäilystä tehdään **AI NA**

LASTENSUOJELUASIAN VIREILLE TULO JA ASI AKKUUDEN ALKAMINEN:

Lastensuojelun työntekijä vastaanottaa

1. Hakemuksen (12-vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa)
2. Lastensuojeluilmoituksen tai vastaavan yhteydenoton

tai muutoin saa tietää lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta

LASTENSUOJELUASIAN VIREILLE TULO

Arvioitava *välittömästi*
lapsen mahdollinen kiireellinen
lastensuojelun tarve

Viimeistään *seitsemäntenä*
arkipäivänä ratkaistava tehdäänkö
lastensuojelutarpeen selvitystä

EI

(Ei asiakkuutta)

KYLLÄ

KYLLÄ

EI

(Ei asiakkuutta)

LASTENSUOJELUN ASI AKKUUDEN ALKAMINEN:

1. Kiireellinen lastensuojelutoimenpide
2. Päätetään tehdä lastensuojelutarpeen selvitys

Lakimies Kati Saastamoinen

1. Merkintä asiakirjoihin
2. Ilmoitus lapsen huoltajille ja lapselle

Työryhmän suosituksia

NEUVOLASEULA

- → Äitiys- ja lastenneuvoloissa otetaan käyttöön parisuhdeväkivallan seula raskaana olevien ja vasta synnyttäneiden naisten parisuhdeväkivallan seulontaan

Toteutuuko riittävän varhainen puuttuminen?
Ovatko toimenpiteet tarkoituksenmukaisia ja riittävän tehokkaita ?

- → Alle 2-vuotiaiden lasten osalta perheväkivalta -tms. nimikkeellä tehdyt lastensuojeluilmoitukset ja se, mihin toimenpiteisiin ilmoitus on johtanut, otetaan erityiseen seurantaan

Toteutuuko 0-toleranssi ?

- → Sosiaalitoimen tekemien rikosilmoitusten lukumäärää ja suhdetta perheväkivalta- tms. nimikkeellä tehtyihin lastensuojeluilmoituksiin seurataan

Lex Bobby

- → Alle 2-vuotiaiden lasten kuolinsyyt ja kuolemaa edeltävät tapahtumat selvitetään säännönmukaisesti ennalta sovituin tavoin

Asenteisiin vaikuttaminen, ammattitaito ja erityisosaaminen

- → Osaamisen kehittäminen lähisuhde- ja perheväkivallan tunnistamisessa, puheeksi ottamisessa ja siihen puuttumisessa
- → Erityisosaamisen kehittäminen vauvan kaltoinkohtelun tunnistamisessa
- → "Rohkeuskoulutus !"

- → Kriisiperhetoiminnan toimintamallin kehittäminen
 - kriisiperheiden hankinta, valmennus ja tukeminen
 - asiakasohjauksen mallin rakentaminen
 - kriisiperheeseen sijoittamisen prosessi
 - arviointimallin rakentaminen 0-2-vuotiaiden kriisisijoituksia varten
 - lastenpsykiatrisen konsultaatioryhmän rooli

Lapsiperheiden palvelujen tavoitteita ja toimenpideideoita

Lasta odottavat perheet

- → Ensisynnyttäjien perhevalmennus, kohdennetut valmennukset esim. nuoret äidit, maahanmuuttajat jne.
- → Lapsiperhepalveluiden toimintarakenteiden tutuksi tekeminen toimijoille ja asiakkaille

Vauvaperheet

- → Kotikäynnit ensisynnyttäjien luo
- → Vauvojen ja vauvaperheiden hyvinvoinnin riskien tunnistaminen
- → Terapeuttinen vauvaperhetyö
- → Lastensuojelun vauvaperhetyö
- → Vauvojen ja pienten lasten lyhytaikainen perhehoito

- → 1,5 vuotiaiden ja 4-vuotiaiden laajat terveystarkastukset
- → Vanhempien osallisuus ja vastuu

VAUVA EI VOI ODOTTAA !